

De Wetsinger molen

door Martin E. van Doornik

De zwaar vervallen molen van Wetsinge wordt na jarenlang praten binnenkort gerestaureerd. Deze molen is een markant herkenningspunt voor weggebruikers op de provinciale weg van Groningen naar Winsum. Ik ben op zaterdag 8 februari in deze bijzondere koren- en pelmolen een kijkje gaan nemen en wil de lezers laten mee beleven hoe hij er nu nog bijstaat. De sleutel is te bevragen bij de oud-mulder de heer H. Hazekamp, die naast de boerderij op de hoek van de Molenstreek woont. Hij heeft vroeger jarenlang op deze molen gewerkt.

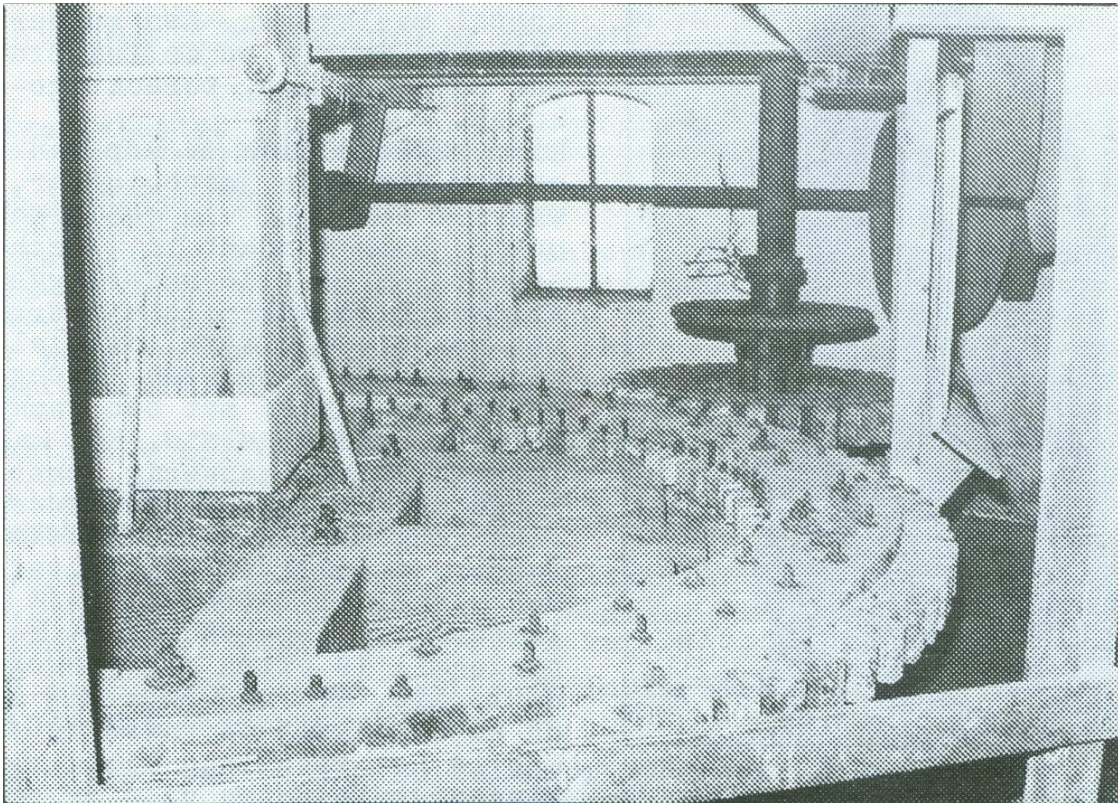
En nu de molen.

Het is een achtkante bovenkruier met stelling. De kap heeft geel-geverfde verticale gepotdekselde planken bekleding. Het achtkant is horizontaal gepotdekseld en grijs geverfd. met witte biezen op de hoeken.

*De molen van Wetsinge,
gefotografeerd in 1981
en nu nog verder vervallen . . .*

Het aantal Groninger molens met de karakteristieke witte biezen gaat zienderogen achteruit. Niet door afbraak etc. maar door het wegwerken van deze biezen (Garnwerd, Kolham Usquert, Loppersum enz.). Het tussenstuk en de onderachtkant zijn van steen en wit bepleisterd. Nu zitten er nog kale roeden op; destijds hadden ze zelfzwichting met dwarskleppen en 'verbusselde' voorzomen. Via gammele inrijdeuren komen we dan binnen: er staan enkele graan verwerkende machines opgesteld. In de cementen vloer zit een groot houten luik, van waaruit een jacobs ladder omhoog voert naar de luizolder. De eerste zolder is leeg, maar het valt hier op, dat de zoldervloeren in het onderachtkant op stalen balken rusten.

Raar maar waar: een spoorwiel in de zolder onder stellinghoogte met een sterrewiel van het koppel maalstenen. Naar het noorden gezien.

Zeer verrassend is de tweede zolder, hier zit namelijk het spoorwiel, bevestigd aan de meer dan 12 meter lange extra dikke, koningsspil, een zeer vreemde plaats voor een spoorwiel, dat gewoonlijk in een luizolder thuis hoort. Aan het spoorwiel zitten drie varkens- of sterrewielen (deze molen heeft geen schijfloepen in zijn lijf), één voor het koppel maalstenen en twee voor de pelstenen, allen met onderaandrijving, alleen dat al maakt de molen zo uniek. Er bestaat geen enkele andere bovenkruier in ons land met zo'n onderaandrijving.

Ik zeg met opzet bovenkruier, want er zijn twee standerdmolens, namelijk in Usselo en Alphen a/d Maas, die maalstenen met onderaandrijving hebben.

Boven ieder sterrewiel zit een ijzeren handwiel aan een dikke schroefbout met vierkante draad. Als men aan zo'n wiel draait dan gaat het sterrewiel langzaam omhoog, om het zo "uit het werk te zetten". Er staat een grote 12-p.k. Dordt-elektromotor naast het spoorwiel, die bij windstilte de aldus omhooggedraaide sterrewielen door middel van drijfriemen kan aandrijven. Boven de ijzeren handwielen zitten namelijk poelies; de koningsspil met het spoorwiel blijft dan stil staan.

Men zegt, dat de molen van binnen in prima staat verkeert. Nou prima, veel beweegbare metalen onderdelen zijn volkomen vastgeroest.

Vervolgens komen wij op de stellingzolder.

Ook deze zolder is volkomen anders dan in onze andere koren- en pelmolens. De beide pelstenen liggen niet in één lijn met de stellingdeuren, maar ernaast. Ongeveer 1 à 2 meter ten westen - oftewel in de richting van de kerk van Wetsinge - van de genoemde lijn houdt de stellingvloer op en gaat over in, wat wij in Groningen noemen, het "haalfschilthok". Maar in plaats van de schudzeven die hier in deze molen beneden zijn opgesteld, liggen de pelstenen als het ware "verpakt" in een soort grote houten hoedendozen. Op beide daarvan staat een pelkaar, waarin een pijp van bovenaf uitkomt.

Aan de noordoostkant van de stellingzolder staat een grote maalstoel opgesteld, waarop een koppel 17der kunststenen liggen. Nieuwsgierig naar wat voor soort rij de looper heeft, nam ik een kijkje. Het kroggat zit vol met stof en vuil, zodat ik het met mijn hand moest aftasten. De rij lijkt op een gietijzeren bolhoed met twee ronde oren, die ieder in de rijnschoentjes van de looper steken. Een dergelijke onderaandrijvingsrijn komt niet in het boek "Zingende stenen" voor.

De stelling kon ik, vanwege zijn zeer slechte staat, niet betreden en bovendien zijn de stellingdeuren dichtgetimmerd.

Vervolgens bekeek ik het achtkant zelf. Het is een degelijke grenen constructie met in elk veld een veldkruis, hetgeen zich op iedere bovenliggende zolder herhaalt. Twee achtkantstijlen aan de westkant zijn echter door vocht en schimmel aangetast.

De trap naar de vierde zolder nemend, bemerkte ik, dat er twee halfronde uitsparingen in een legeringsbalk zitten. Ze wijzen op de vroegere aanwezigheid van twee koppels maalstenen, want die uitsparingen waren bedoeld voor de bolspillen ervan.

*Oud-mulder H. Hazekamp
voor zijn molen.*

De vierde zolder - de voormalige steenzolder, want de molen is in 1952 van binnen veranderd tot zijn huidige indeling - is voor een groot deel in beslag genomen door de houten silo's met pijpen naar de pelstenen en het koppel maalstenen.

Een zolder hoger en we zijn op de luizolder dus onder de kap, terecht gekomen.

Hier bevindt zich de kop van de eerder genoemde jacobsladder, van waaruit een pijp, via een draaischijf, zich vertakt in verscheidene pijpen naar de onderliggende silo's. Deze molen is uitgerust met een sleeluiwerk, dat zeldzaam is voor Groningen. Vroeger werden de zakken met een kammenluiwerk omhoog geluid. Het kammenluiwerk is nog aanwezig, maar de luis is nu via een riemaandrijving aangesloten op de jacobsladder, terwijl er een luitafel met sleepwiel boven het oude luiwerk is aangebracht. De koningsspil is extra dik vanwege de torsie.

Hierna komen wij in de kap. Dankzij de ramen in de kap is het opvallend licht van binnen, buitendien zijn er ook nog grote gaten in de kapbedekking te zien, waardoor licht naar binnen komt. De kap kruiet op een voeghoutenkruiwerk en het bovenwiel heeft een Vlaamse vang met duimophanging. De gietijzeren as is van de gieterij "De Prins van Oranje", nummer 1298, jaar 1884. De vangstok is naar binnen getrokken. Net als overal in deze molen is de kapvloer met takken van vogelnesten bedekt.

Vroeger hadden veel Groninger molens ramen achter in de kap, bekijk daarvoor: "Groninger Molens in oude ansichten". Ik hoop, dat deze ramen na de restauratie gehandhaafd zullen blijven, want ze worden zeldzamer en willen wij de Groninger molenkenmerken in ere houden, dan horen de kapramen er weer in te zitten.

Deze molen heeft twee roeden van het fabrikaat Gorter te Hoogezand, die in 1947 zijn vervaardigd, enkelen der laatsten in Groningen geklonken roeden. Indien ze niet bruikbaar meer zijn, zou onze Vereniging een stukje van een Gorter-roede voor het nageslacht moeten bewaren! Naast Wetsinge heeft alleen de molen "De Zwaluw" te Nieuwe Pekela roeden van deze firma. De Firma Gorter te Hoogezand bestaat nog steeds, maar men maakt allang geen roeden meer. De staart, die niet meer compleet is heeft een kruilier met kabel en stellinghaak.

Afgezien van deze bouwvallige molen is er nog een groot probleem: de ernstige bomenhinder. Een lange rij van zeer hoge populieren staat langs de Molenstreek, nog hoger dan de kloeke molen zelf. De wieken zouden niet eens kunnen draaien. Na de stillegging van de molen in 1967 zijn de populieren - geplant en - rustig doorgesloei . . . Een rooivergunning mag dan ook wel worden aangevraagd voor deze windbelemmerende populieren. Ze zijn inmiddels op 24 februari gerooid!

Ik hoop, dat deze grijswitte molen zijn wieken over niet al te lange tijd door de lucht zal laten klieven.

Afgedrukt in De Zelfzwichter, jaargang 11, nummer 41, maart 1986, pag. 15-18.

Deze pagina is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen.

<http://www.bdpoppen.nl>